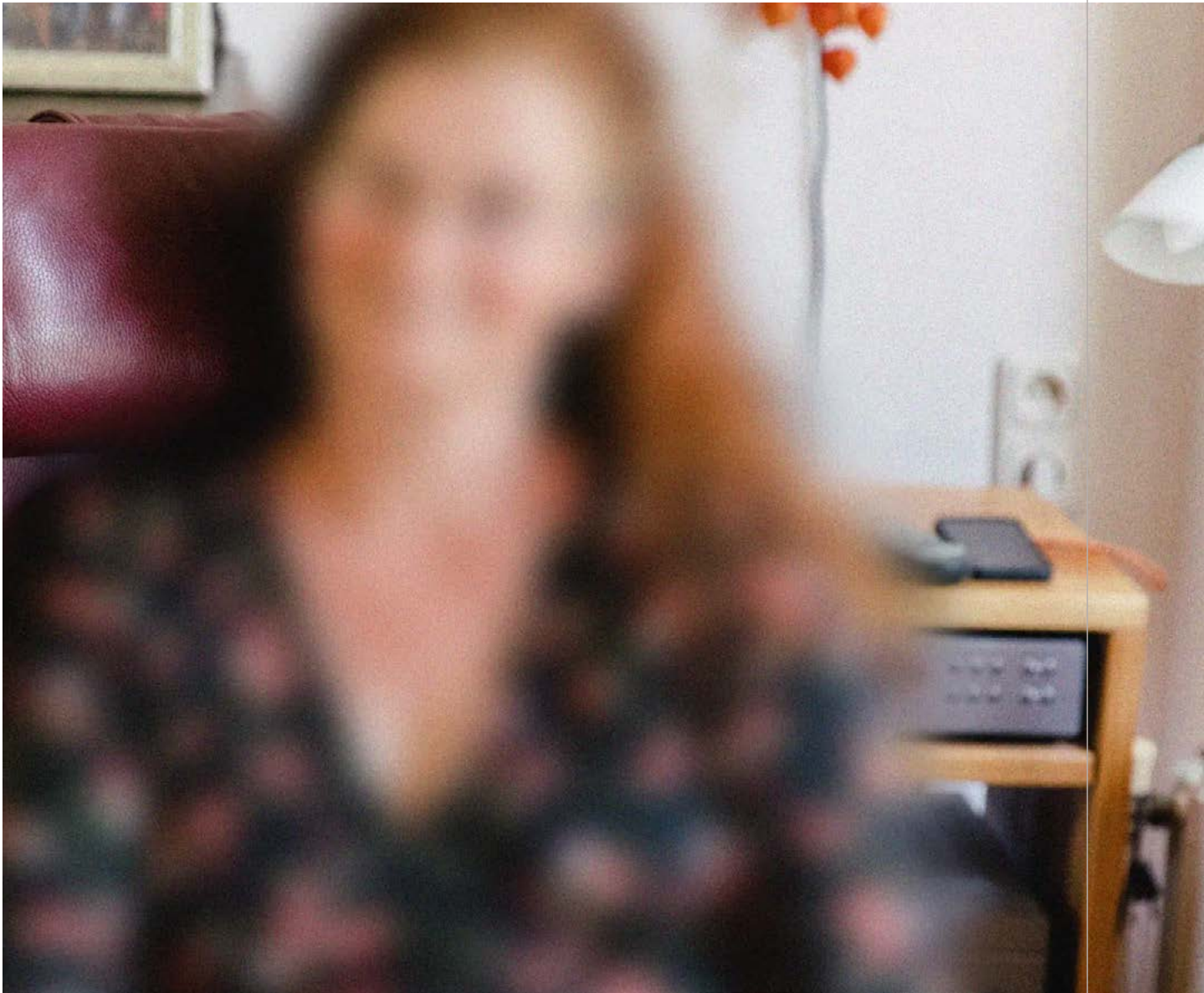

jaarverslag 2024

**COLLECTIEF
KAPITAAL**

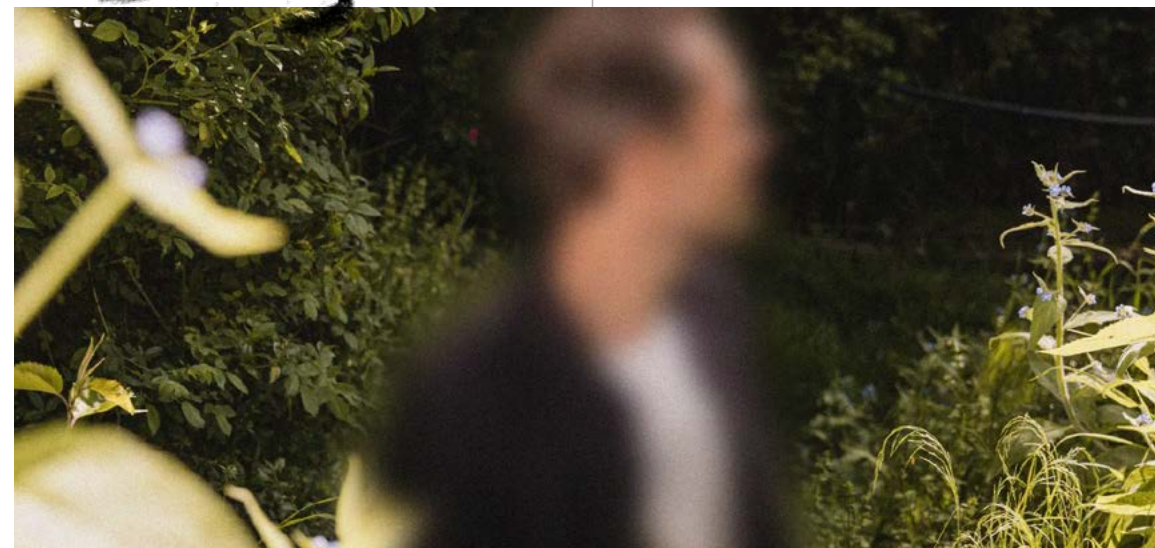

inhoud

voorwoord	5
bestuursverslag	7
hoofdstuk 1 collectief kapitaal	8
1.1 missie en visie	10
1.2 ontwikkeling van een lerende veranderbeweging	12
hoofdstuk 2 activiteiten overzicht	18
2.1 het bouwen van collectieven	20
2.2 acties als verbeelding	23
2.3 onderzoek en kennisdeling	27
2.3 praktijken: wat we doen	32
2.4 effecten op mensen en gemeenschap	33
hoofdstuk 3 bedrijfsvoering	36
3.1 organisatie	38
3.2 financiële situatie	39
3.3 risicoanalyse	40
hoofdstuk 4 toelichting op de jaarrekening	42
hoofdstuk 5 blik op de toekomst	46
bijlagen	50
mediaoverzicht	50

ZOALS HET IS
ZAL HET
NIET
ZIJN

voorwoord

“Zoals het is, zal het niet altijd zijn.” Met deze woorden benadrukte Bertolt Brecht de veranderlijkheid van maatschappelijke structuren en de noodzaak tot verandering.

Met deze woorden openen we ook het jaarverslag van Collectief Kapitaal. Een beweging die zich niet neerlegt bij hoe het nu is, maar die zich dagelijks inzet voor een andere werkelijkheid – een samenleving waarin ieder mens toegang heeft tot een waardig bestaan.

Een verslag waarin we eveneens stilstaan bij de veranderlijkheid van Collectief Kapitaal zelf. Onze praktijk evolueert aan de hand van de inzichten die we opdoen. De lessen die we leren - samen met de 4000 mensen die onderdeel zijn van onze beweging. In dit verslag nemen we jou mee in de verhalen, vragen en ontmoetingen uit 2024. We laten zien wat er gebeurt als we radicaal anders kijken naar waarde, naar verdienste, naar de manier waarop we samenleven. Want wat betekent het om een waardig bestaan te leiden?

Hannah Arendt wijst ons erop dat het bestaansrecht van mensen niet alleen gewaarborgd wordt door wetten of instituties, maar door het feit dat we verschijnen in de wereld van anderen. Als Collectief Kapitaal maken we ruimte voor mensen om opnieuw te verschijnen in elkaars wereld – zonder oordeel, zonder voorwaarden. Niet omdat ze het ‘verdienen’, maar omdat niemand zijn bestaansrecht hoeft te bewijzen. We delen geld, ja. Maar we geven bovenal opnieuw betekenis aan wie we samen kunnen zijn. Onze praktijk confronteert ons met diepgewortelde aannames over wie ‘iets verdient’. Onze verhalen maken duidelijk dat bestaanszekerheid pas écht betekenis krijgt als het verbonden is met waardigheid en wederkerigheid.

De wereld zoals die is, is gebouwd op systemen van ongelijkheid en uitsluiting. Maar dat betekent niet dat die wereld onveranderlijk is. Zoals het is, blijft het niet. Dit jaarverslag is een uitnodiging. Om mee te bewegen in de richting van een andere wereld.

Denise Harleman
Oprichter Collectief Kapitaal

WE MOETEN DE
ROUTINES EN
ONUITGESPROKEN
AANNAMES
BLOOTLEGGEN

bestuursverslag

Terwijl de beweging groeit en leert, blijft het bestuur van Collectief Kapitaal een gepaste, bescheiden rol op afstand spelen. De inzichten en overtuigingen die ten grondslag liggen aan de ontwikkeling ontstaan vooral in de gesprekken tussen directie, team, lokale collectieven en reisgezelschappen. Het bestuur beperkt zich tot steun aan de organisatie waar nodig, feedback op koersaanpassingen, en toezicht op de financiën.

Collectief Kapitaal is een beweging die groeit in omvang en invloed, juist omdat ze niet kiest voor de veiligste of makkelijkste route. We hadden een gerespecteerde, ongevaarlijke aanvulling op de bestaande orde kunnen zijn, met een vaste organisatie en gegarandeerde financiering. Als bestuur hadden we onszelf daarmee gerust kunnen stellen.

Maar Collectief Kapitaal is eerlijk. En ziet dat er meer nodig is. Juist omdat alle deelnemers – gevers, ontvangers en anderen – intensief betrokken zijn bij het proces, groeit de overtuiging dat we verder moeten gaan dan symptoombestrijding. We moeten de routines en onuitgesproken aannames blootleggen waarop deze scheefgroeiende samenleving draait. En de structuren van ongelijkheid aanpakken. Daarbij hoort ook: zelf de juiste praktijk demonstreren – intern én extern.

Soms betekent dat ook bijsturen, onderweg andere keuzes maken dan aanvankelijk voorzien. Als bestuur zien we dat die aanpassingen voortkomen uit nieuwe inzichten uit de praktijk. Ze worden zorgvuldig afgewogen en transparant verantwoord – ook richting financiers. Dat

vraagt vertrouwen, en wij hebben dat. We staan achter deze wendbaarheid, juist omdat ze getuigt van lerend vermogen en integriteit. En omdat de organisatie ondertussen financieel solide en verantwoordelijk blijft opereren.

In 2024 hebben we gezien hoe inspirerend het is dat de praktijk van de collectieven en reisgezelschappen in de verschillende steden – nu nog vier, straks zeven, en daarna meer – zich onafhankelijk ontwikkelt. De basisprincipes, zoals die door directie en team worden verzameld, geformuleerd en uitgedragen, blijven voor iedereen dezelfde. Maar elke stad en elke wijk vraagt ook om een eigen signatuur. Dat is Collectief Kapitaal eigen.

Om op deze manier te kunnen groeien en meebewegen, is een stevige zakelijke en organisatorische basis nodig. Die danken we in de eerste plaats aan de dynamiek en kwaliteit van directie en team. En vervolgens aan fondsen en overheden die onze ambities steunen – niet alleen eenmalig, maar over meerdere jaren. Ook dat past bij Collectief Kapitaal: hoe dieper, menselijker en eerlijker de inzichten uit de praktijk, hoe duidelijker het wordt dat het opruimen van bestaansonzekerheid en de onderliggende ongelijkheidsstructuren een gedeelde verantwoordelijkheid is.

Als bestuur zien wij die solide basis. We zien nauwkeurige jaarbegrotingen en -rekeningen, fatsoenlijke honorering, onvermoeibare fondsenwerving en een stevig eigen vermogen. En we geloven in de systeemverandering waar Collectief Kapitaal voor staat.

Met vertrouwen,
Het bestuur van de stichting Collectief Kapitaal

Astrid Oosenbrug
Claartje Kruijff
Chris Keulemans

voorzitter
secretaris
penningmeester

hoofdstuk 1

collectief kapitaal

1.1 missie en visie

Collectief Kapitaal strijdt voor een samenleving waarin ieder mens toegang heeft tot een waardig bestaan.

Niet pas als je het ‘verdient’.
Niet pas als je alles goed hebt gedaan.
Maar gewoon, omdat je bestaat.

Vandaag vechten te veel mensen in stilte. Tegen een systeem dat eerder wantrouwt dan vertrouwt. Tegen regels die eerder straffen dan steunen. Tegen een samenleving die genoeg geld heeft, maar lijkt te zijn vergeten dat ieder leven telt.

De realiteit van bestaansonzekerheid gaat niet alleen over geld. Het gaat over wat het met je doet om voortdurend te moeten bewijzen dat je hulp verdient. Over hoe de ene mens betekenisvol mag zijn, terwijl de ander nauwelijks mag verschijnen in het publieke bewustzijn. Over hoe waardigheid wordt uitgehouden door oordelen, bureaucratie en beleid.

Wij geloven dat deze patronen niet op zichzelf staan. Ze zijn het gevolg van overtuigingen die we samen in stand houden: ideeën over wie waardevol is, wie ‘schuldig’ is, wie iets verdient – en wie niet. Deze ideeën worden werkelijkheid in onze instituties, onze omgangsvormen en ons beleid. Ze zijn zichtbaar in wie bezit heeft en

wie niet. Wie gehoord wordt en wie niet, en in wie telkens opnieuw moet vechten voor bestaansrecht.

Collectief Kapitaal maakt ruimte voor een andere realiteit.

In onze projecten – van het delen van financieel kapitaal met mensen in bestaansonzekerheid tot de Bestaansbalans, het wijkontbijt en onze reisgezelschappen – geven we vorm aan radicale solidariteit. Niet door mensen te ‘helpen’, maar door ons opnieuw tot elkaar te verhouden. Door geld te herverdelen. Door verhalen te delen. Door de krachten van het systeem zichtbaar te maken – én onze eigen rol daarin.

We bouwen aan gemeenschappen die fungeren als tussenruimtes. Vrijplaatsen waar we tijdelijk buiten de dominante logica van verdienste, schuld en efficiëntie kunnen stappen. Het zijn plekken waar we andere waarden leidend maken – zoals vertrouwen, waardigheid en

1.1 missie en visie

wederkerigheid. Plekken waar we zorg dragen voor elkaar en waar nieuwe initiatieven ontstaan die een waardig bestaan voor ieder mens dichterbij brengen. Deze manier van samen-zijn en organiseren leidt vanzelfsprekend ook tot het anders organiseren van zeggenschap, draagt bij aan erkenning en geeft werkelijke ruimte aan de vraag: wie willen wij met en van elkaar zijn?

Die gemeenschappen zijn geen eindpunt. Ze zijn vertrekpunt voor structurele verandering. Door bondgenoot te worden van elkaar – ongeacht onze achtergrond of positie – maken we zichtbaar dat ongelijkheid niet onvermijdelijk is, maar het resultaat van keuzes. En dus ook: veranderbaar. Onze missie is niet om m betere hulp te organiseren binnen een gebroken systeem, maar om een samenleving te verbeelden waarin ieder mens een waardig bestaan kan bouwen.

We beginnen klein. Met een schenking. Met een ontmoeting. Met een verhaal dat gehoord wordt. Maar in die kleine daden schuilt een grotere beweging. Elk gesprek waarin iemand verschijnt. Elke euro die onvoorwaardelijk wordt gedeeld. Elke overtuiging die we bevragen – draagt bij aan een cultuur die menselijke waardigheid voorop stelt.

Een gelijkwaardige samenleving is niet alleen nodig. Ze is mogelijk.

We nodigen je uit om mee te bouwen. Om je positie te onderzoeken. Om je verhaal te delen. Om ruimte te maken.

MAAK RUIMTE
VOOR EEN ANDERE
REALITEIT

1.2 ontwikkeling van een lerende veranderbeweging

In 2024 investeerden we stevig in onderzoek en kennisdeling. De vier lokale collectieven fungeerden als plekken voor ontwikkeling, waar we samen onze aanpak verdiepten, uitdachten en op scherp stelden.

Doel was om inzichten en ervaringen te bundelen en actief te delen – binnen de collectieven, met betrokken partners én iedereen daarbuiten.

Tegelijkertijd werkten we aan de voorwaarden voor structurele verandering. We formuleerden leidende principes die richting geven aan ons denken en handelen. Na vier jaar ervaring opdoen, begrijpen we zelf ook steeds beter waar we mee bezig zijn. Het hebben van deze principes geeft houvast, maar is niet meer dan een begin. In een beweging die gaat over hoe we kunnen gaan denken en handelen voorbij dominante logica's is het niet voldoende om verhalen over te dragen. Het gaat continu om het zoeken naar manieren om deze nieuwe principes ook te verinnerlijken. Collectief Kapitaal is niet een beweging waar je aan mee doet, maar die je actief mede vormgeeft.

We ontwikkelden in 2024 ook het eerste gedeelte van een 'blauwdruk': geen keurslijf, maar een richtinggevend kader. Het biedt houvast op proces en principes, en laat tegelijk volop ruimte voor lokale kleur, nieuwe inzichten en eigenaarschap. Elke plek brengt eigen accenten aan, stelt eigen vragen, opent nieuwe vergezichten. Deze investeringen hebben geleid tot belangrijke inzichten in de manier waarop we als beweging werken, groeien en ons verhouden tot macht, beleid en samenleving. Hierna beschrijven we welke elementen zijn aangescherpt – en wat dat betekent voor de uitvoering van ons werk.

BIJ ELK BEN
JE ACTIEF MEDE
VORMGEVER

VINDEN WE DAT IEDER
MENS EVENVEEL
RECHT HEEFT OP
EEN WAARDIG
BESTAAN?

waardoor we de bestaansonzekerheid zelf installeren in onze samenleving?

Van het organiseren van bestaanszekerheid naar het doorbreken van ongelijkheid

We bekeken bestaansonzekerheid in 2024 steeds vaker door de lens van ongelijkheid. Wakker geschud door de verhalen van mensen die dit aan den lijve ondervinden. Ja, gaven ze aan, het klopt dat voor ons de bureaucratie veeleisender is dan voor welke andere burger ook. Het klopt dat wij werken en alsnog te weinig verdienen. Het klopt dat wij minder (makkelijk) toegang hebben tot voorzieningen. Maar als we het gesprek alleen voeren over het verbeteren van de toegang of het verminderen van bureaucratie, gaan we ook aan iets voorbij; de reden dat er voor bepaalde groepen mensen minder goed gezorgd wordt dan voor anderen.

We realiseerden ons dat de vraag die we met elkaar moeten aankijken is: vinden we eigenlijk dat ieder mens evenveel recht heeft op een waardig bestaan? Of is het zo dat we – bewust of onbewust – allerlei ideeën hebben over 'andere mensen' - over wie zich waardig gedraagt en wie niet, over wie 'goed' meedoet aan de samenleving en wie niet, over wie belangrijk werk doet en wie niet -

Het is voor ons belangrijk om in onze taal scherp te zijn, juist omdat we zulke grote groepen mensen willen mobiliseren. Mensen mobiliseren op 'geef bestaanszekerheid' doet een ander appèl dan: laten we structuren van ongelijkheid doorbreken. De eerste – hebben we gemerkt – trekt meer mensen aan die verwachten 'arme mensen te helpen'. De tweede trekt mensen aan die zich realiseren dat er meer nodig is dan alleen geld, of 'maatje' zijn: we moeten ons niet alleen verhouden tot de wereld buiten ons, maar ook de wereld in onszelf. Welke ideeën maken dat we telkens keuzes maken die een grote groep mensen veel grotere risico's laat dragen dan andere groepen mensen? Hoe spelen macht, geld, waardering en gelijkwaardigheid een rol in onze verhoudingen ten opzichte van elkaar?

Met deze accentverschuiving is het ook vanzelfsprekender voor mensen dat bewustzijnsverandering en

reflectie een grote rol spelen in alle activiteiten die we ondernemen. Kort gezegd: er ontstaat minder mismatch tussen wat mensen verwachten en wat ze daadwerkelijk krijgen.

Het belang van deze andere lens zien we ook terugkomen in de verhalen van mensen die de schenkingen ontvangen. Het lijden onder structuren van ongelijkheid is meer dan het lijden onder onvoldoende inkomen, verdwenen banen en een heleboel bureaucratie. Mensen lijden ook onder het sterke gevoel dat de rest van de samenleving, of in ieder geval de politici en bestuurders, niets geven om hen als medeburgers, hen niet als volwaardig erkennen, niet respecteren en niets geven om hun waardigheid.

Iedere hoop die we hebben om structuren van ongelijkheid te doorbreken (en bestaanszekerheid voor mensen te verzekeren) zal daarom afhangen van in hoeverre we grotere gelijkheid weten te creëren wat betreft erkenning, respect en waardigheid.

Dat gaat dan ook veel verder dan enkel de wens te willen 'helpen'. Het vraagt om een gedeelde verbeelding van een wereld waarin niemand ontmenselijkt wordt – en de bereidheid om daar gezamenlijk verantwoordelijkheid voor te nemen

Hebben we eigenlijk nog (voldoende) besef van een gedeelde manier van leven? Voelen we ons nog thuis bij elkaar? Het besef dat de kwaliteit van onze relaties de basis vormt voor systemische omwenteling heeft ertoe geleid dat we onszelf in 2024 zijn gaan zien als een beweging van relationeel activisme. Relationeel activisme is een kernconcept van Peter Block, een invloedrijke denker op het gebied van gemeenschapsofbouw en organisatieontwikkeling. In zijn werk benadrukt Block het belang van het

herstellen en versterken van relaties binnen gemeenschappen als een manier om betekenisvolle sociale verandering te bewerkstelligen. De kern van relationeel activisme ligt in de overtuiging dat duurzame verandering niet voortkomt uit top-down beleid of grote maatschappelijke structuren, maar uit de kracht van relaties tussen mensen. Activisme is dan niet alleen een strategische strijd, maar een relationeel proces waarin mensen elkaar steunen en transformeren.

Deze aanscherping vraagt ook meer aandacht voor de vorming van relaties gedurende het proces. Het heeft gevolgen voor de bezetting van het team én het lokale collectief; ook weer met boeiende nieuwe activiteiten tot gevolg (zoals een cirkel Holding Space in Arnhem).

WAT IS HET
BELANG VAN
GELIJKHEID EN
RECHTVAARDIGHEID

Gemeenschap niet als uitkomst maar als weg van verandering

Wij zien gemeenschapsofbouw als essentiële pijler in onze missie. Het is niet alleen een resultaat van onze praktijk - een uitkomst aan het einde - het is volgens ons de basis voor een weg naar verandering en daarmee dus ook onze 'hoe'.

De morele basis voor het doorbreken van structuren van ongelijkheid ligt in een ervaring van gemeenschappelijkheid en betrokkenheid bij elkaars levens. Zoals Hannah Arendt al stelde, gaat solidariteit niet puur over medelijden, maar over het bewust erkennen van een gedeeld belang. Om solidair te handelen, om te kiezen voor meer gelijkheid en rechtvaardigheid, moeten mensen overeenstemming hebben over wat het belang daarvan is en hoe ze het kunnen realiseren.

Van onderzoek doen naar leren vanuit een gedeelde ervaring

De lokale collectieven – en de reisgezelschappen daarbinnen – vormen vanaf het begin al de basis van onze praktijk. We geven vorm aan nieuwe menselijke ecosystemen waarin we onze verhoudingen tot elkaar onderzoeken. Verandering veroorzaken start met nieuw bewustzijn. Door samen te komen, door samen activiteiten te organiseren terwijl we ondertussen telkens bespreekbaar maken tegen welke dilemma's we aanlopen (praktisch, maar ook sociaal en emotioneel), zijn we aan het veranderen (als individu én als groep) terwijl we doen.

In het opbouwen van een beweging voor sociale rechtvaardigheid is het van groot belang om ongemak

en verschil te omarmen. De kracht zit hem er niet in om mensen te vinden met exact dezelfde opvattingen, maar om het vinden van gemeenschappelijke grond met een breed scala aan individuen, zelfs degenen met wie we het niet altijd eens zijn of die we misschien niet mogen. Alleen door onze comfortzones te overstijgen, kunnen we bewegingen creëren die groot genoeg zijn om de status quo te veranderen.

In 2024 hebben we ervaren hoe complex het is om voldoende wederzijds vertrouwen op te bouwen om verschillen aan te kijken. Het duurt lang om voorbij voorzichtigheid te komen, om elkaar echt moeilijke vragen te stellen. Dat geldt binnen de collectieven, maar nog sterker binnen de reisgezelschappen.

Een reisgezelschap is een groep mensen die wordt gevormd door mensen die de schenkingen ontvangen en andere leden uit het collectief. In 2024 spraken we de eerste helft van het jaar nog over deze groep mensen als onderzoeksgroep, maar na de afronding van twee 'onderzoeksgroepen' (eentje in Rotterdam en eentje in Amsterdam) in juni 2024, hebben we hier flinke wijzigingen in aangebracht. De kern van de transformatie is dat we het idee van onderzoek doen hebben losgelaten. Ons reisgezelschap en het daarbij behorende programma hebben we omgewerkt naar een praktijk van leren: over onszelf en elkaar, altijd gebaseerd op ervaringen die we samen opdoen. De verdere betekenis van deze verschuivingen lichten we toe in hoofdstuk 2.

EN HOE
KUNNEN WE
DIE
REALISEREN?

Van 'verdediging' over de opzet van Collectief Kapitaal naar de wanstaltigheid van ongelijkheid radicaal in de etalage zetten

Een groep mensen die 'geeft' en een groep mensen die 'ontvangt'. Tot dat gegeven wordt het concept van Collectief Kapitaal vaak gereduceerd. Lang hebben we ons ertegen verzet.

"Nee, maar we doen veel meer. Nee, maar mensen zijn veel meer dan 'gever' of 'ontvanger'. Nee maar..." Totdat hoogleraar Willem Schinkel Collectief Kapitaal omschreef als wanstaltig. Er viel een kwartje. We moeten ons niet verdedigen tegen de wanstaltigheid, we moeten hem 'nemen'. Niet ontkennen, maar tonen. Zolang we hem ontkennen, doen we mee aan het 'onzichtbaar' maken van de structuren van ongelijkheid.

Mensen die onderdeel worden van Collectief Kapitaal willen met liefde iets delen met een ander mens. En dat is mooi. Alleen: het is van groot belang dat we met elkaar een bewustzijn ontwikkelen van de context waarbinnen deze uitwisseling zich voltrekt. Dat je als mens niet alleen 'gulle gever' bent, maar ook onderdeel van het probleem. Tegelijkertijd lijkt de herverdelingsactie - wanstaltig of niet

VERLEG DE
GRENZEN
VAN HET
MOGELIJKE

- een noodzakelijk startpunt. Mensen die 'iets goeds willen doen' zien er een concreet aanknopingspunt in om de wereld ten goede te veranderen. Daarom verbinden ze zich. Mensen die op of onder bestaansminimum leven zouden zonder de schenkingen lang niet allemaal mee hebben gedaan aan Collectief Kapitaal. Om het simpele feit dat tijd hebben voor een goed gesprek/ een ontmoeting met andere mensen, ook een luxe is. De herverdelingsactie is daarmee ook een belangrijke conditie om de ontmoeting tussen mensen wiens levens sterk van elkaar verschillen, mogelijk te maken.

En ook op dit punt leerden we in 2024 belangrijke lessen. De opzet van de herverdelingsactie kwam er in Arnhem al heel anders uit te zien dan in Utrecht. En met de start van nieuwe reisgezelschappen sinds juli 2024 in Amsterdam, Rotterdam, Utrecht en Arnhem zien we ook weer situaties ontstaan, die vragen om een verdere verscherping van de opzet van de herverdelingsactie in 2025. Ook daarover meer in hoofdstuk 2.

Verbeelding is meer dan leuke franje: het is de kern van ons verzet

Collectief Kapitaal is een oproep aan ons allen om de grenzen van het mogelijke te verleggen. Door mensen te vragen zich in te beelden hoe een rechtvaardige wereld zou kunnen zijn, begonnen we ook te werken aan de verwezenlijking van deze visie. En zo stelden we ons stap voor stap een andere wereld voor en droomden we over mogelijkheden buiten de bestaande structuren van macht en ongelijkheid. Daarmee is verbeelding ook verzet: je toont dat er alternatieven mogelijk zijn en zegt daarmee: 'het hoeft niet te zijn wat het nu is'.

In 2024 heeft deze realisatie ook geleid tot andere rollen in het team. Waar de 'onderzoeksgroepen' nog onder leiding stonden van 'onderzoekers' staan de reisgezelschappen onder leiding van een reis Leider – mensen met een achtergrond in de kunsten. Dat betekent dat bijeenkomsten minder 'rationeel' zijn geworden en veel meer gaan over het samen maken van een 'ervaring'. En het heeft ook betekend dat we veel meer verschillende vormen van communicatie onderzoeken om samen te zijn.

Bewustzijn vergroten is een intellectueel, emotioneel, fysiek, cultureel en relationeel proces. Kunst is bij uitstek een manier om deze lagen gelijktijdig aan te spreken. We benaderen al onze ontmoetingen en activiteiten dan ook als het maken van een kunstwerk. Continue zoeken we naar manieren om expressie te geven aan wat er van binnen leeft én maken we verbinding met de vraag: hoe willen we dat anders? En we stellen onszelf telkens de vraag: hoe communiceren we dat ook weer met andere mensen op zo'n manier dat er niet alleen hoofdelijk iets wordt begrepen, maar dat er zich een nieuwe wereld aan mensen onthult?

hoofdstuk 2

activiteiten

overzicht

In 2024 richtten we ons op vier pijlers die op dat moment het 'geraamte' vormden van de praktijk van Collectief Kapitaal, namelijk:

- Het bouwen van collectieven
- Acties als verbeelding
- Onderzoek en kennisdeling
- Agenderen (verweven in alle activiteiten die we ondernemen)

We kijken in dit hoofdstuk per pijler terug op wat er gerealiseerd is in 2024.

2.1 het bouwen van collectieven

In 2024 hebben we in vier steden gebouwd aan collectieven in Amsterdam, Utrecht, Arnhem en Rotterdam.

Daarnaast hebben we in 2024 ook een begin gemaakt om in Den Bosch, Groningen en Den Haag een collectief te verwezenlijken.

In totaal zijn we gegroeid van 3000 naar 4000 leden. Daarvan deelt een deel ook financiële middelen. Het aantal mensen dat financiële middelen deelt schommelt. Gemiddeld zijn er nu zo'n 680 mensen die op maandelijkse basis doneren wat neerkomt op een gemiddeld bedrag van zo'n € 37.889 per maand.

De herverdelingsactie vormt in iedere stad de katalysator om een collectief te vormen. Als we langer aanwezig zijn in een stad – zoals bijvoorbeeld in Amsterdam en Rotterdam - vinden er vaker herverdelingen plaats (in Amsterdam vond in 2024 voor de vierde keer een herverdeling plaats en in Rotterdam een derde keer). In totaal ontvingen 49 mensen in 2024 een schenking waarvan een deel van deze schenkingen doorloopt in 2025. Hoewel het aantal mensen dat een schenking heeft ontvangen gelijk is gebleven aan onze ambities, is het bedrag lager omdat we in een aantal steden later zijn gestart dan beoogd. Dit lichten we verder toe in

de financiële verantwoording. In alle vier de steden wordt de herverdelingsactie opgezet in een postcodegebied¹. De manier waarop een postcodegebied wordt 'gekozen' en betrokken bij een collectief, is een belangrijke factor in het bouwen aan een meerstemmig collectief. Daar hebben we in 2024 belangrijke lessen over geleerd.

In Amsterdam en Rotterdam werd de keuze voor een gebied gebaseerd op onderzoek naar de meest gemiddelde postcode van een stad (dus niet de buurten met de kenmerkende lage inkomens cijfers en hoge werkloosheidscijfers). In Arnhem werd besloten om ook het postcodegebied te loten en kwamen we bij de wijk Geitenkamp uit. Een wijk die bewoners zelf beschrijven als 'ons kent ons'. Er zijn sterke banden, maar ook spanningen tussen groepen. Mensen buiten de wijk noemen het een 'achterstandswijk' of meer verhullend: een 'krachtwijk'. Daarmee komen oordelen, maar

2.1 het bouwen van collectieven

ook goede bedoelingen om de hoek kijken. In beide gevallen wordt het door de wijkbewoners regelmatig als onprettig ervaren. Beleid wordt gemaakt en initiatieven worden gestart. Maar, zo zeggen bewoners, de initiatieven verdwijnen ook weer zonder hun inbreng. Als Collectief Kapitaal werden we stilgezet bij onze werkwijze: in hoeverre waren bewoners onderdeel van ons plan? In hoeverre zou onze actie sociaal tot spanningen leiden in de wijk?

We besloten extra ontwerpessies te organiseren om zo de stemmen in de wijk voldoende plek te geven in de besluitvorming. Dat leidde ertoe dat veel meer inwoners uit Geitenkamp zich aansloten bij Collectief Kapitaal nog voordat de herverdelingsactie was gestart. Hun wens was om de wijk als geheel te versterken door de beweging van Collectief Kapitaal. Niet slechts enkele individuen. Samen besloten we om één persoon minder 'in te loten' en dat geld te reserveren voor wijkactiviteiten. De

spelregels voor de besteding van dit budget maken we samen - in de lijn van 'participatory grantmaking'. Een ander belangrijk besluit is dat we een langdurige relatie aangaan met elkaar. Collectief Kapitaal kan en zal niet zomaar weer 'uit de wijk' stappen.

Arnhem houdt ons een spiegel voor. Wie maakt de spelregels? En op wie zijn die van toepassing? Loting van wijken of 'selectie' van wijken is bedacht door mensen die zelf niet allemaal in de wijken wonen waar je je kan inschrijven. We starten daarom het gesprek over de spelregels. Dit kan per stad tot andere uitkomsten leiden. In Arnhem leidde het tot het veel intensiever samenwerken met en binnen de wijk, maar in een andere stad zou dit ook kunnen leiden tot het loten tussen mensen die lid zijn van het collectief. In ieder geval doen we met deze stap meer recht aan de vorming van gelijkwaardige gemeenschappen die blijvend voor elkaar en de omgeving van waarde kunnen zijn.

WIE MAAKT DE SPELREGELS?

Blauwdruk en het vastleggen van processen

In lijn met onze ambitie van het maken van een 'blauwdruk' die voldoende grip geeft aan lokale collectieven en tegelijkertijd voldoende ruimte overlaat voor eigen invulling, hebben we in 2024:

Rollen & taken

Alle rollen en taken binnen het redactieteam en de lokale collectieven geïdentificeerd. Momenteel wordt van al deze rollen een 'werkinstructie' geschreven.

Onboardingproces

'Onboardingprocessen' van een collectief verstevigd (digitale omgeving ingericht, standaard mailadres voor ieder collectief).

handleiding

Een eerste versie van een 'handleiding' gemaakt voor lokale collectieven m.b.t. de startperiode van een lokaal collectief.

Reisgids

Gewerkt aan een reisgids waarin de structuur en inhoud van een reisgezelschap in planningen en programma's wordt vastgelegd.

In 2025 zetten we deze lijn door en willen we onze processen ook sterker visueel gaan uitwerken. We beogen hiermee een vergemakkelijking van het opzetten van lokale collectieven onder de paraplu van Collectief Kapitaal én tegelijkertijd kan onze kennis breder ingezet worden voor praktijken die bezig zijn met 'community organising'.

Geleerde lessen

Het opzetten van een herverdelingsactie in een specifieke wijk is van grote waarde mits wijkbewoners daar voldoende bij worden betrokken. Als dat lukt dan:

- Raken meer mensen betrokken die over het algemeen tot gemarginaliseerde groepen behoren dan de groep waar een collectief mee start;
- Groeit de kwaliteit van de ontmoeting: mensen komen in contact met andere mensen die ze anders niet vanzelfsprekend hadden ontmoet;
- De lokale context geeft concretere handvatten om structuren van ongelijkheid te doorbreken
 - Wijkbewoners dragen nieuwe ideeën aan die in hun ogen van groot belang zijn om de wijk te versterken
 - Daardoor ontstaan nieuwe lokale acties
 - Daardoor groeit de relevantie van Collectief Kapitaal lokaal
 - Daarmee versnelt het proces van verandering.

2.2 acties als verbeelding

De herverdelingsactie werd in 2024 in verschillende steden opgezet en afgerond.

Overzicht reisgezelschappen

in 2024

Stad	Aantal	Gestart in	2024												Loopt tot
			jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec	
Amsterdam	8/8	aug 2023	→												
Rotterdam	8/8	aug 2023	→												
Amsterdam	4/4														jun 2025
Rotterdam	4/4														jun 2025
Arnhem	9/9														jun 2025
Amsterdam	4/4														aug 2025
Rotterdam	4/4														aug 2025
Utrecht	9/9														okt 2025

↑
mensen die de schenking ontvangen / andere leden

IN TOTAAL ONTVINGEN
49 MENSEN
€1000 PER MAAND
 DE SCHENKING
 VAN 33 MENSEN LOOPT
 DOOR IN 2025

Naast de herverdelingsactie ontstonden er in 2024 ook andere acties in de lokale collectieven.

Arnhem: jongerenprogramma

In Arnhem besloten we om niet 10 maar 9 mensen in te loten en 12.000 euro te reserveren voor wijkactiviteiten. Twee vrouwen uit de wijk bleken al een flinke tijd rond te lopen met een plan voor de kinderen en jongeren uit de wijk Geitenkamp. Deze plannen presenteerden ze tijdens een Stadsberaad van Collectief Kapitaal. De andere aanwezige leden van het collectief werden enthousiast van dit plan. Vervolgens hebben we met allerlei mensen in de wijk gesproken en hen dit plan voorgelegd. We checkten tevens of er ook nog andere ideeën leefden in de wijk waar dit plan niet bij aan sloot. Dat bleek niet zo te zijn: deze twee vrouwen hadden veel draagvlak vanuit de bewoners en ook het plan werd door bewoners als noodzakelijk omschreven. Zo zijn we sinds september 2024 in Arnhem ook bezig met een ‘talentlab’ voor jongeren. Volledig gedragen door wijkbewoners en leden uit het collectief die samen de activiteiten ontwikkelen en helpen uitvoeren.

VOLLEDIG GEDRAGEN
DOOR WIJKBEWONERS
EN LEDEN UIT HET
COLLECTIEF

2.2 acties als verbeelding

Arnhem: Holding Space

In Arnhem gaven leden tijdens onze Stadsberaden aan wel te willen spreken over moeilijke onderwerpen, maar soms nog niet goed te weten hoe dat aan te pakken. We formuleerden daarom een set ‘spelregels’ met elkaar om dat makkelijker te maken. Deze spelregels worden inmiddels door verschillende collectieven ook gebruikt als handvatten.

Naast deze spelregels hebben we samen met leden een Holding Space cirkel opgericht. De principes zijn

geïnspireerd op het gedachtegoed van Otto Scharmer die zegt dat een systeem alleen kan veranderen als het zichzelf ziet en voelt². Holding space richt zich op ruimte scheppen waar je oude patronen ervaart en mag loslaten en waar je nieuwe patronen mag uitproberen. Niet alleen fysiek, maar ook innerlijk. Binnen het Arnhemse collectief zijn nu zeven ‘space holders’ die zich deze materie eigen aan het maken zijn, om vervolgens het collectief ook te kunnen ‘dragen’ op moeilijke momenten.

DE SPELREGELS

Houd de grond vruchtbaar

Zie het collectief en de dynamieken daarbinnen als een tuin die we gezamenlijk beheren. Onkruid mag er zijn, maar laat het niet de bloemen overwoekeren. Een bloeiende tuin ontstaat door te zaaien, op te ruimen en bij te houden. Je bent daar net zo verantwoordelijk voor als de ander. Of het nu gaat om spullen, gevoelens of energie.

Creëer ruimte

Verandering en groei vragen om ruimte. Als iets wringt of ongemakkelijk voelt, zie dit dan niet als iets om te vermijden, maar als een kans om (met elkaar) te onderzoeken wat het kan betekenen.

Laat onze diversiteit tot uiting komen

Collectief Kapitaal bestaat uit mensen met verschillende achtergronden, lichamen, ervaringen en machtsposities. Wees je hiervan bewust, stel je eigen positie ter discussie en laat jezelf uitdagen. Door onderdeel te zijn van het collectief, vorm je deze ook.

Onderneem! Maar niet alleen!

Als lid van het collectief heb je de vrijheid om zelf actie te initiëren; je hoeft daarbij niet te wachten op anderen. Maar, met die vrijheid komt ook de verantwoordelijkheid voor de mensen om je heen. Je acties beïnvloeden het collectief, dus stem af met anderen en houd zo het belang van het collectief in het oog.

Utrecht: Bestaansbalans

In samenwerking met de Gemeente Utrecht hebben we in 2024 een nieuw project ontwikkeld genaamd de Bestaansbalans (www.bestaansbalans.nl). In 2025 is de campagne voor dit project gelanceerd.

Rotterdam: uitgestelde maaltijden en buurtdiner, wijkontbijt

In Rotterdam zijn we gestart met ons buurtdiner. Een terugkerende activiteit waarbij leden uit het collectief koken voor de wijk. Om op die manier ontmoeting mogelijk te maken en de beweging van Collectief Kapitaal te laten groeien. Het reisgezelschap in Rotterdam gaf - als gebaar na afronding van hun reis - uitgestelde maaltijden aan de wijk. Wekelijks kunnen twee mensen aanschuiven aan het diner, ook als ze geen geld hebben. Hun maaltijden zijn reeds 'afgekocht' bij het wijkhuis. Tenslotte zijn we in Rotterdam ook gestart met het wijkontbijt. Iedere laatste donderdag van de maand start een brede groep mensen samen de dag.

De projecten die we hierboven beschrijven komen bovenop alle activiteiten die we per stad 'standaard' ondernemen, zoals de Stadsberaden, publieksbijeenkomsten, digitale inlopen en reisbijeenkomsten. Daarnaast hebben we aan tientallen lezingen/ thema-avonden

meegewerkt, diverse media publicaties gehad (in de bijlage van dit verslag een overzicht) en ook allerlei educatieve ontmoetingen georganiseerd. In totaal organiseerden we meer dan 145 activiteiten door het hele land voor duizenden mensen.

2.3 onderzoek en kennisdeling

Al vanaf het ontstaan van Collectief Kapitaal speelt reflectie een grote rol in onze werkwijze.

Lang hebben we dit gedeelte vormgegeven onder de noemer 'onderzoek'. In 2024 startten twee nieuwe onderzoekscirkels in Amsterdam en Rotterdam. Elk bestond uit acht ingelote leden die gekoppeld werden aan acht bestaande leden. Ze vormden een 'reisgezelschap' dat een programma volgde van 10 reisbijeenkomsten waar samen werd onderzocht wat liefdevol samenleven is. Ook kwamen ze samen in kleiner verband ('reisduo's'). Daar bespraken ze vragen uit vragenpakketten die ze via post of de mail kregen. Deze vragenpakketten werden gemaakt door zogenaamde 'vragenstellers' – ook weer leden uit het collectief die deze rol vormgaven. Enerzijds hoorde deze rol wél bij de onderzoekscirkel,

maar ze deden in eerste instantie niet mee aan de reisbijeenkomsten. De laatste rol was de rol van observanten. Zij hadden de verantwoordelijkheid om in ogenschouw te nemen welke 'cultuurverandering' ze zagen binnen zowel het reisgezelschap als het gehele collectief.

Het idee achter deze opzet was om een vorm te zoeken voor 'onderzoek' dat collectief gedragen werd door de mensen die tevens deelnamen aan de reis. Na afronding van deze twee reizen in juni 2024 hebben we de opzet van 'onderzoek' flink herzien. Deze herziening is vervolgens in uitvoering gebracht in de drie nieuwe reisgezelschappen die sinds juli 2024 zijn gestart.

MEER DAN
145 ACTIVITEITEN
VOOR DUIZENDEN
MENSEN

Van onderzoek naar leren

Met de aanscherping van onze eigen visie in 2024, viel op dat onze onderzoekspraktijk onvoldoende handelt volgens die visie. Onderzoek wordt - met name in de context van bestaanszekerheid - snel uitgelegd als een praktijk die moet bewijzen of een interventie of aanpak werkt. Onderzoek werkte bij Collectief Kapitaal in de hand dat veel mensen vooral geïnteresseerd bleven in de effecten van het geld geven op mensen. En daarmee ligt het accent onvoldoende op het doorbreken van structuren van ongelijkheid. De effecten van 'geld' op bestaanszekerheid, zouden namelijk niet aan de basis moeten liggen voor meer gelijkheid. In feite leg je dan nog steeds de verantwoordelijkheid voor verandering bij mensen die moeten bewijzen dat 'het werkt' omdat hun leven er 'beter' uit gaat zien.

Ook het onderscheid dat werd gemaakt tussen de rol van 'onderzoeker' en 'deelnemer' voelde niet meer kloppend. Want de 'deelnemer' vergaderde niet mee over de voortgang van het onderzoek, maar de 'onderzoeker' wel. In hun ontmoetingen als reisduo zorgde deze dubbelrol van de 'onderzoeker' voor vaagheid, ongemak en ongelijkheid. En het leidde tot inefficiëntie met veel vergaderingen die het proces niet beter maakten. Deze inzichten hebben ertoe geleid dat er in de organisatie een transitie heeft plaatsgevonden van 'onderzoek' naar 'leren'.

Dat heeft in 2024 tot de volgende ingrepen geleid:

- We heffen de onderzoekscirkels op. Het gaat om leren vanuit de geleefde ervaring van alle aanwezigen in het collectief. We creëren geen 'tweede laag' van vragenstellers en observanten meer die anderen vragen stellen of observeren. Leren doe je over een ervaring waar je zelf aan deelneemt.
- Niet onderzoekers ontwerpen reisbijeenkomsten maar programmamakers. Dit zijn redactieleden die ervaring hebben met creatieve werkvormen, het organiseren van een goed gesprek en die bespreekbaar maken wat er in de ruimte tussen mensen gebeurt.
- Het leerproces willen we breder trekken dan het reisgezelschap. Daarom zullen we komend jaar de reisgezelschappen vragen gastheer te zijn van drie Stadsberaden. Heel bewust kiezen we ervoor dat de personen met ervaringskennis niet de genodigden zijn op 'andermans feestje', maar zélf de agenda bepalen.

Het samenvatten, duiden en naar buiten brengen van de lessen gebeurt door het redactieteam. Er lopen komend jaar zeker zes reisgezelschappen en de redactieleden hebben als betaalde leden meer tijd ter beschikking om te duiden, te schrijven en alle lijnen tussen de gezelschappen te overzien. Deze duiding is altijd een gewortelde en gedragen duiding die namens mensen gaat en niet óver mensen.

2.3 onderzoek en kennisdeling

SOMMIGEN ZEGGEN
WAARDIGHEID
TE HERVINDEN

Waardigheid en vertrouwen

Door de hervorderingsacties van Collectief Kapitaal hebben diverse mensen een opleiding kunnen volgen en kunnen solliciteren naar betere banen. Ook heeft Collectief Kapitaal mensen van hun schulden afgeholpen. We dragen bij aan een schone lei, aan een toekomst zonder financiële stress. Reisgezelschappen dragen zo veel verhalen bij van noodzakelijke ademruimte.

Maar nog belangrijker vinden we dat sommigen zeggen waardigheid te hervinden. Collectief Kapitaal als plek waar mensen elkaar weer daadwerkelijk zien en horen. Het is voor ons belangrijk om hier aan te merken dat 'gezien en gehoord' worden vaak als een eenzijdig proces wordt beschreven. De mens - vaak de mens die op een manier afwijkt van de norm - wordt met zijn/haar verhaal 'gezien' als een gunst die verleend wordt door de mens die wel tot de norm behoort. Bij ons gaat het zien en horen over een wederkerig proces: al

onze identiteiten en levensverhalen worden gezien en gehoord en samen vormen ze een venster op een wereld waar er voor iedereen ruimte is om vanuit waardigheid te bestaan. Jouw verhaal vormt daarin een spiegel voor anderen om zich aan te scherpen. Wat binnen onze overheid en onze samenleving als geheel nu nog veel te weinig plek krijgt, is onze motor tot verandering: gelijkwaardige ontmoeting.

De 'onderzoekscirkels' - die zijn afgerond in juni 2024 - hebben beiden ook een document opgeleverd waarin zij hun inzichten over de reis op een rijtje hebben gezet. Beide documenten laten zien welke thema's in de groepen naar boven zijn gekomen. Het onderstreept dat bestaanszekerheid niet alleen een kwestie is van materiële noden, maar vooral van 'menschelijkheid': elkaar zien, elkaar horen en samen daarnaar handelen.

De reiscolumn van Rotterdam

In de reiscolumn van Rotterdam staat de geleefde ervaring van haar deelnemers centraal. Levens van reisgenoten zijn veranderd door de relaties die ze zijn aangegaan.

lees de rotterdamse reiscolumn

De Amsterdamse oefening: Lessons learned

De lessen van de Amsterdammers leggen bloot welke voorwaarden aanwezig moeten zijn om samen te leren over liefdevol samenleven. Belangrijk, want de manier waarop we samenkomen is in zichzelf een manier om ongelijkheid te doorbreken. Wie krijgt stem in hoe we besluiten maken? Wat is nodig om samen tot 'het goede gesprek' te komen?

lees de Amsterdamse oefening

BESTAANSZEKERHEID
IS NIET ALLEEN
EEN KWESTIE VAN
MATERIELE NODEN

MAAR VOORAL VAN
MENSELIJKHEID

Kennisatelier

In 2024 hebben we ook geïnvesteerd in samenwerkingen met kennisinstituten. We brachten o.a. praktijk-kennis in bij een workshop Ripple Effects Mapping en we gaven gastlezingen op diverse hogescholen en universiteiten. We werkten tevens samen met studenten van de opleiding Philosophy Politics & Economy die naar aanleiding van onze praktijk een essay schreven over Relational Activism. Met de Universiteit Utrecht startte eind 2024 een samenwerking die doorloopt in 2025. Een student kreeg de opdracht om inzichtelijk te maken hoe in elke fase van het collectief morele vraagstukken van gelijkwaardigheid en waardigheid naar boven komen. En ze deed tevens suggesties hoe we andere keuzes kunnen maken en welke dilemma's hier weer uit voortkomen. Tenslotte zijn we in 2024 met Movisie gestart aan een 'hoe werkt het dossier' over stigmatisering. Dit dossier wordt in 2025 afgemaakt.

2.3 praktijken: wat we doen

locale collectieven

4 actieve steden
amsterdam, rotterdam, arnhem, utrecht

3 steden in opbouw
's Hertogenbosch, Den Haag, Groningen

100
Bijeenkomsten en meer dan 4.000 leden door heel Nederland

interne ontwikkeling

Rollen verscherpt en functieprofielen opgesteld

Missie- en visietekst vastgesteld

Leidende principes geformuleerd

1ste deel 'blauwdruk' afgerond

kennisatelier

25 lezingen voor meer dan 5000 mensen
o.a. Divosa congres, Volt partijcongres, we doen het samen festival

5 podcasts opgenomen

2 reisverslagen geproduceerd

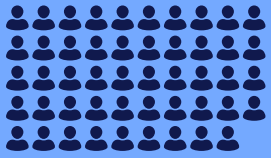
3 samenwerkingen opgestart
Erasmus Universiteit, Universiteit van Utrecht (die ook in 2025 worden voortgezet en nieuwe kennisinstituten ook bij ons aankloppen), met Movisie rondom stigma

1.356.750
Geschat mediabereik aan lezers, kijkers en luisteraars

acties

6 reisgezelschappen

49 mensen ontvingen een onvoorwaardelijke, bestedingsvrije bijdrage van €1000 gedurende 12 maanden

3 nieuwe acties
Ontwikkeling jongeren programma Arnhem
Bestaansbalans Utrecht
Wijkontbijt en wijkdiners in Rotterdam

beïnvloeding en dialoog

COLLECTIEF KAPITAAL X
Partnerschap opgestart (Bestaansbalans)

2.4 effecten op mensen en gemeenschap

niveau	resultaten en inzichten	
individueel	Mensen die doneren.. ...ervaren grotere maatschappelijke betrokkenheid ...stellen zichzelf vaker morele vragen	Mensen die de schenking ontvangen* ervaren... ...herstel van autonomie, vertrouwen en keuzevrijheid ...doorbraken in schaamte of schuld en hervinden van waardigheid
	Door mensen samen te brengen in collectieven... ...ontstaan alternatieve netwerken van steun ...meer ruimte, financieel mentaal en emotioneel ...ontstaat er een gevoel bij wat een gelijkwaardige samenleving betekend, dit groeit de voedingsbodem voor verandering ...leggen we morele basis voor gezamenlijke verantwoordelijkheid en daarmee voor een structurele beweging	
sociaal/collectief	Door andere taalkeuzes te maken... ...verandert de focus van wat er 'opgelost' moet worden: niet de persoon moet veranderen maar het systeem. ...en meer ethiek en waardigheid terug te laten komen, verschuift bestaansonzekerheid van technocratisch probleem naar een morele en maatschappelijke opgave, waarvoor je in beweging blijft ...zie je dat deze taal bijdraagt aan het gevoel van een gezamenlijke strijd.	
	Collectief Kapitaal.. ...laat zien aan beleidsmakers dat het anders kan en werkt, bv door het project de Bestaansbalans. ...zet in op structurele cultuurverandering binnen de systemen ...verlegt het denken over wat mogelijk, denkbaar en wenselijk wordt geacht binnen instituties	
institutioneel		

Toelichting op de effecten op mensen en
gemeenschap die we zagen afgelopen
jaar.

Individueel

Schenken aan Collectief Kapitaal is zelden een ‘neutrale’ donatie. De beweging nodigt expliciet uit om je eigen positie in het economische en sociale systeem te heroverwegen. Mensen die geven, worden onderdeel van een verhaal dat vraagt: Welk deel van de ongelijkheid draag ik onbewust mee? Hoe kan ik actief bijdragen aan verandering? Dat leidt vaak tot grotere maatschappelijke betrokkenheid en bewustere keuzes – ook buiten het doneren.

Schenken aan Collectief Kapitaal betekent ook: vertrouwen delen. Het kapitaal wordt doorgegeven zonder voorwaarden of controle. Voor sommigen is dat een oefening in loslaten – van macht, van oordeel, van de drang om zelf te bepalen wat ‘goed besteed’ is.

Mensen die kapitaal delen, erkennen dat het henzelf verandert. Steeds vaker stellen zij vragen als: Wat is eerlijk? Wat is genoeg? Wat is wederkerigheid, buiten ruil en rendement om?

Mensen die schenkingen ontvangen, ervaren een herstel van autonomie en keuzevrijheid. De ruimte om zelf keuzes te maken geeft niet alleen praktische vrijheid, maar herstelt ook het vertrouwen in het eigen oordeelsvermogen.

In tegenstelling tot klassieke vormen van steun, wordt het kapitaal hier niet gekoppeld aan tekort of falen, maar aan een gedeelde overtuiging: bestaanszekerheid is een recht. Dat helpt bij sommigen om gevoelens van schaamte of schuld te doorbreken en waardigheid te hervinden. Voor anderen kost dat meer tijd en is het reisgezelschap vooral een start van een langere weg. Mensen geven vaak aan dat het ontvangen van kapitaal rust creëert — niet alleen financieel, maar ook mentaal en emotioneel. Die rust maakt ruimte om weer naar de toekomst te kijken, te herstellen, of nieuwe stappen te zetten. Ook hier: dat geldt niet voor iedereen, maar gelukkig is geen mens dan ook hetzelfde.

Sociaal/collectief

In 2024 hebben we ook geïnvesteerd in samenwerkingen met kennisinstituten. We brachten o.a. praktijk-kennis in bij een workshop Ripple Effects Mapping en we gaven gastlezingen op diverse hogescholen en universiteiten. We werkten tevens samen met studenten van de opleiding Philosophy Politics & Economy die naa We zien dat er nieuwe vriendschappen tussen mensen ontstaan die elkaar anders nooit hadden ontmoet. Onze collectieven vormen zo alternatieve netwerken van steun waaruit steeds weer nieuwe projecten ontstaan (zoals hierboven uitgelicht).

Door mensen met verschillende maatschappelijke posities samen te brengen, worden de structuren van ongelijkheid zichtbaar. Deze bewustwording is geen theoretisch inzicht, maar een gevoelde ervaring: “Ik zie nu waar mijn gemak ten koste gaat van iemand anders.” Dat legt een morele basis voor gezamenlijke verantwoordelijkheid.

Die verantwoordelijkheid zorgt ervoor dat het niet meer gaat over mijn donatie voor jouw probleem, maar ons vraagstuk, onze oplossing en onze strijd. Zo ontstaat er draagvlak voor een structurele beweging — niet als eenmalig project, maar als gemeenschap in actie.

Door het samenbrengen van verhalen, perspectieven en ervaringen ontstaat er een breder beeld en gevoel bij wat een gelijkwaardige samenleving betekent. Dit voedt de collectieve verbeelding: een alternatieve samenleving is mogelijk! De rijke ervaringen die we samen opdoen nemen we mee in ons dagelijks leven. Zo groeit de voedingsbodem voor verandering. ar aanleiding van onze praktijk een essay schreven over Relational Activism. Met de Universiteit Utrecht startte eind 2024 een samenwerking die doorloopt in 2025. Een student kreeg de opdracht om inzichtelijk te maken hoe in elke fase van het collectief morele vraagstukken van gelijkwaardigheid en waardigheid naar boven komen. En ze deed tevens suggesties hoe we andere keuzes kunnen maken en welke dilemma's hier weer uit voortkomen. Tenslotte zijn we in 2024 met Movisie gestart aan een ‘hoe werkt het dossier’ over stigmatisering. Dit dossier wordt in 2025 afgemaakt.

Cultureel

Collectief Kapitaal zet haar taal bewust in om ongelijkheid te ontmantelen. Binnen onze eigen praktijk, maar ook daarbuiten door met nieuwe taal het bredere discours te beïnvloeden.

Neem de veelgebruikte klassieke term ‘doelgroep’. Het impliceert afstand en objectivering. Collectief Kapitaal spreekt daarentegen over leden, reisgenoten of simpelweg mensen. Dit is geen woordenspel, maar een fundamentele herpositionering van wie spreekt, en wie wordt aangesproken.

In plaats van te focussen op het individu dat tekortkomt (armoedig, kwetsbaar, laagopgeleid), verschuiven wij de taal naar de structuren die ongelijkheid in stand houden. Denk aan woorden als systeemdruk, institutionele ongelijkheid, onvoorwaardelijkheid en economisch onrecht. Daarmee verandert ook de focus: niet de persoon moet veranderen, maar het systeem. Dit heeft ook effect binnen onze collectieven. Waar mensen eerder spraken over helpen, ondersteunen of iets goeds doen voor een ander, verschuift de taal richting solidariteit, bondgenootschap en gedeelde verantwoordelijkheid. Dit impliceert geen eenrichtingsverkeer, maar een gezamenlijke strijd. Mensen zeggen niet langer “ik deel omdat jij iets nodig hebt”, maar eerder: “ik deel omdat we samen iets willen veranderen.”

De taal binnen ons collectief laat daarbij zien dat we geen tijdelijk traject of initiatief zijn, maar een beweging. Het gaat over voortwoekering, bewegen, samenkomen en praktijken van verandering. Het nodigt uit tot anders denken. Het projectmatige denken en spreken legt de nadruk op interveniëren en afronden, maar een beweging nodigt uit tot bijdragen, transformeren, ontwikkelen en verdiepen.

In die beweging klinkt steeds vaker de taal van ethiek en waardigheid door: wat is rechtvaardig, hoe willen we samenleven? Daarmee wordt bestaanszekerheid geen technocratisch probleem, maar een morele en maatschappelijke opgave waarvoor je in beweging blijft.

Institutioneel

We hebben in samenwerking met de Gemeente Utrecht de Bestaansbalans opgezet om de noodzakelijke herzieningen in de Participatiewet te versnellen.

Collectief Kapitaal laat aan beleidsmakers zien dat het anders kan en werkt. Niet als uitzondering, maar als realistisch alternatief. Het laat ruimte ontstaan voor “wat als?” in een veld dat vaak vastzit in “wat mag?” en “wie verdient?”

Er wordt verwezen naar ons werk door bijvoorbeeld het College voor de Rechten van de Mens.

De institutionele impact van Collectief Kapitaal zit niet (alleen) in wetten of beleidwijzigingen, maar in het verleggen van wat mogelijk, denkbaar en wenselijk wordt geacht binnen instituties. CK zet niet in op snelle aanpassing van systemen, maar op structurele cultuurverandering binnen die systemen. En dat is misschien wel de meest duurzame vorm van invloed.

hoofdstuk 3

bedrijfsvoering

3.1 organisatie

In 2024 is het team van Collectief Kapitaal flink gewijzigd.

Waar we het jaar startten met een directeur, hoofd onderzoek, medewerker onderzoek, projectleider Utrecht, een communicatiestrategie en een hoofd programma zijn we het jaar geëindigd met een directeur, interim zakelijk leider, hoofd programma tevens coördinator van de reisgezelschappen, drie reisleiders en een hoofd kennisatelier.

Je ziet in de bezetting van het team en de benaming van de rollen duidelijk de transitie van onderzoek naar leren, met als gevolg geen onderzoekers meer die freelance verbonden zijn, maar een hoofd kennisatelier en freelance reisleider. Alle rollen worden bij Collectief Kapitaal freelance ingevuld, behalve de rol van directeur en hoofd kennisatelier. Met oog op de veranderende wetgeving rondom freelancers onderzoeken we welke functies we nog meer in loondienst moeten nemen en welke freelance kunnen blijven.

Het is niet eenvoudig om in een praktijk die verandert door te doen, van tevoren goed te weten welke rollen je nodig hebt. Bovendien gaat het over meer dan alleen een set aan vaardigheden en expertise: het gaat ten diepste over een bepaalde grondhouding die nodig is om goed te kunnen werken binnen de praktijk van Collectief Kapitaal.

Naast een wijziging in het soort rollen dat we nodig hebben, is het ook een zoektocht om de juiste mensen te verbinden aan de beschikbare betaalde rollen die we hebben. Enerzijds omdat werken bij Collectief Kapitaal voor veel freelancers onvoldoende betaald (dagprijzen van €300,- tot €350,-) en ook omdat we zoeken naar mensen die ervaring hebben met bestaansonzekerheid, op welke manier dan ook. Daarboven op komt dan een set aan vaardigheden en talenten: het maakt dat we vaker inzetten op intern 'opleiden'.

WE ZETTEN
VAKER IN OP
INTERN
'OPLEIDEN'

3.2 financiële situatie

Stichting Collectief Kapitaal is een financieel gezonde stichting; er is voldoende liquiditeit en de stichting is in staat zowel kort- als langlopende schulden terug te betalen. De stichting laat een groei in omzet zien die aansluit bij de gestelde ambities.

De financieringsmix van de stichting bestaat uit inkomsten vanuit private en publieke fondsen, uit opdrachten van derden (dat kunnen o.a. gemeentes zijn) en uit donaties van particulieren.

De stichting is tot 2024 niet btw-plichtig geweest. In 2024 verstrekte de gemeente Utrecht Collectief Kapitaal een opdracht (geen subsidie), waarover btw betaald werd. Van de uitgaven die vanuit deze gelden zijn gedaan is btw teruggevraagd.

Risicobeheersing

Er is sprake van zorgvuldig budgetbeheer en strakke risicobeheersing. Na een aantal jaren is er grip op de maandelijkse stroom aan donatiegelden; door ten opzichte hiervan conservatief te begroten, is de stichting in staat mogelijke tegenvallende inkomsten of uitgaven binnen de jaarlijkse begroting op te vangen.

3.3 risicoanalyse

Kansen

Waardigheid als maatschappelijk én politiek thema

De groeiende aandacht voor bestaanszekerheid opent ruimte voor media-aandacht, beleidsbeïnvloeding en maatschappelijke dialoog. Collectief Kapitaal heeft een helder en alternatief geluid dat daarin uniek is.

Versterken van allianties

Er liggen kansen in het smeden van bondgenootschappen met andere bewegingen die werken rond gelijkwaardigheid, rechtvaardigheid of zorgtransformatie. Samen kunnen we de impact vergroten.

Verdiepen en delen van kennis

Met vier actieve lokale collectieven en een groeiend netwerk is er een rijke bron aan ervaringen, werkwijzen en inzichten. Door deze te bundelen en te delen ontstaat er een blauwdruk die nieuwe collectieven, beleidsmakers en bondgenoten inspireert en ondersteunt.

Vertrouwen van fondsen

In vijf jaar zijn er stabiele samenwerkingen opgebouwd met een aantal private fondsen. Dit biedt een goede voedingsbodem voor het verlengen of uitbouwen van bestaande partnerships.

Sterktes

Groeikracht & aantrekkingskracht
In 2024 sloten zich ruim 1000 nieuwe mensen aan bij Collectief Kapitaal. Dit onderstreept de maatschappelijke relevantie en het vermogen van de beweging om mensen op persoonlijk niveau aan te spreken en te activeren.

Concreet en tot de verbeelding sprekend
Collectief Kapitaal weet systeemkritiek te vertalen naar zichtbare, inspirerende acties, zoals de samenwerking met de Gemeente Utrecht rond de Bestaansbalans. Daarmee laten we zien dat het anders kan én anders gebeurt.
Financiële discipline &

wendbaarheid

De stichting voert strikt budgetbeheer en financieel risicomanagement. Dit maakt ons wendbaar en financieel gezond.

Gemeenschap als infrastructuur

De collectieven zijn meer dan uitvoeringsplekken: ze vormen vrijplaatsen waar nieuwe waarden, relaties en logica's worden vormgegeven.

Bedrijgingen

Economische instabiliteit

De hoge inflatie en stijgende kosten voor diensten drukken op eerder vastgestelde budgetten. Financiële ruimte wordt daardoor krapper, ook bij fondsen en donateurs.

Politieke weerstand of instrumentalisering

Er is risico op symbolisch gebruik van projecten (zoals Bestaansbalans) zonder structurele beleidsverandering. Het gevaar bestaat dat Collectief Kapitaal wordt ingezet als innovatief voorbeeld, zonder dat de kernkritiek op het systeem serieus genomen wordt.
Krappe arbeidsmarkt
De zoektocht naar betrokken en capabele mensen wordt bemoeilijkt door de algemene krapte op de arbeidsmarkt, zeker voor functies waar inzet, visie en flexibiliteit worden gevraagd.

Overbelasting van betrokkenen

Binnen pionierende bewegingen ligt overbelasting op de loer: mensen geven veel, dragen veel, en lopen voorop – vaak met beperkte middelen. Zonder voldoende zorg voor de mensen in de beweging kan dit op termijn ten koste gaan van continuïteit en draagkracht.

Zwaktes

Afhankelijkheid van donaties en fondsen

Collectief Kapitaal leunt op een mix van private donaties en fondsen. 75% van alle donaties gaan rechtstreeks naar de pot waar vanuit we schenkingen delen. De overige 25% wordt aangewend voor het financieren van onze andere activiteiten. De stabiliteit van deze inkomsten is niet gegarandeerd. In november 2024 veroorzaakte een storing in het SEPA-verkeer het verlies van meer dan 60 donateurs – een kwetsbaarheidsmoment dat illustreert hoe gevoelig dit model is.

In de afhankelijkheid van fondsen speelt telkens de vraag: voor hoe lang? Wanneer ben je niet meer vernieuwend genoeg? Relevant genoeg? Daar komt bovenop dat veel fondsen incidenteel toezeggen en niet voor een langere periode. Dat maakt het ingewikkeld om ieder jaar opnieuw dekking te vinden voor onze activiteiten.

Beperkte eigen inkomsten

Hoewel we financieel gezond zijn, is het verwerven van structurele eigen inkomsten nog beperkt ontwikkeld. Denk aan het inzetten van onze kennis en gedachtegoed in de vorm van trainingen en workshops bijvoorbeeld. Daardoor blijft de toekomst ongewis zolang financieringsvormen tijdelijk zijn.

Kleine reserve in verhouding tot de groei

Er is een bescheiden algemene reserve opgebouwd, maar in verhouding tot de toegenomen omzet en activiteiten is deze nog onvoldoende robuust om onvoorziene tegenvallers structureel op te vangen.

Ingewikkelde positionering in beleidstaal

De taal van Collectief Kapitaal is vernieuwend, maar sluit niet altijd naadloos aan bij dominante beleidslogica's. Dat maakt beïnvloeding soms stroef of vraagt vertaling, zonder de kern te verliezen.

hoofdstuk 4

toelichting op de jaarrekening

Stichtingsvermogen

Per 31-12-2024 heeft Collectief Kapitaal een algemene reserve van €47.062. Het positieve exploitatieresultaat van 2024 (€ 14.280) is toegevoegd aan de reeds bestaande algemene reserve van € 32.783. Collectief Kapitaal heeft de afgelopen jaren veel aandacht besteed aan het opbouwen van een zorgvuldige praktijk rondom o.a. het delen van geld. De daarbij behorende risico's hebben we zorgvuldig afgedekt. Om overige risico's te beheersen, die kunnen ontstaan door onverwachtse situaties met financiële gevolgen (denk aan uitval, pandemie, teruglopende donaties) is een gezonde financiële positie is van belang. In de komende jaren willen we daarom onze algemene reserve laten groeien tot 10% van onze jaaromzet.

De bestemmingsreserve van €10.000 is in 2024 niet besteed en is met instemming van het bestuur gewijzigd van bestemming. Deze is nu bestemd voor kosten die wij in 2025 maken voor de uitvoering van het project Bestaansbalans.

Kortlopende schulden

Vooruitontvangen donaties

Onder de kortlopende schulden vallen onder andere de donaties die aan Collectief Kapitaal zijn geschonken, maar die nog niet zijn herverdeeld. We zijn in drie nieuwe steden met inwoners bezig nieuwe collectieven vorm te geven. Een deel van deze vooruitontvangen donaties is bestemd voor deze nieuwe steden. Ook met de huidige steden gaan we in gesprek over nieuwe herverdelingsacties. Het is nog moeilijk te voorspellen of we in 2025 in de nieuwe steden kunnen starten met herverdelen. Mogelijk starten we daar pas mee in 2026 en groeit het donatiebedrag dat we in de pot hebben zitten, maar nog niet hebben herverdeeld. Dat betekent dat we in 2026 die 'pot' weer leeg verdelen om vervolgens weer op te bouwen voor nieuwe steden in 2027.

Toegezegde schenkingen

In 2024 zijn tussen juli en november 34 nieuwe mensen ingeloot om een jaar lang €1.000 te ontvangen. Deze verplichtingen lopen door in 2025 en staan vermeld als 'toegezegde donaties'. Onder deze 'toegezegde donaties' valt ook de bijdrage die Collectief Kapitaal doet aan de campagne van de Bestaansbalans (€30.000) en een bijdrage van €40.000 voor de herverdelingsactie in Den Bosch.

Toelichting op de staat van baten en lasten

De baten uit de eigen fondsenwerving bedragen in €387.434. Alle donaties aan Collectief Kapitaal staan op de balans. Jaarlijks komen vanuit daar, naar de staat van baten en lasten:

- donaties die in 2024 zijn gedeeld met mensen (**verstrekte giften**)
- de 25% van iedere donatie die we gebruiken om de bredere activiteiten van Collectief Kapitaal mogelijk te maken (**donaties algemeen**).

De **verstrekte giften** liggen een stuk hoger dan in 2023, omdat de herverdelingsactie in 2023 is voorbereid en in 2024 is uitgevoerd. Met name als we in een nieuwe stad starten, vereist dat flinke voorbereiding voordat we daadwerkelijk tot herverdeling kunnen overgaan. Daarom zit er een jaarlijkse fluctuatie in deze bedragen.

4 toelichting op de jaarrekening

De **verstrekte giften vallen** ten opzichte van de begroting lager uit omdat we in Utrecht en Arnhem later zijn gestart met het herverdelen dan we aanvankelijk hadden ingeschat. Logischerwijs betekent dit ook dat we in 2025 een hoger bedrag uitkeren, omdat de herverdelingen langer doorlopen in 2025 dan ingeschat. In ons inhoudelijke verslag staan we stil bij de gebeurtenissen die aan deze vertraging ten grondslag liggen.

De **donaties algemeen** zijn hoger dan begroot. Dat betekent dat er 2024 meer geld is binnengekomen vanuit private donateurs dan ingeschat. Er is in 2024 ruim € 450.000,- aan donaties opgehaald. Daarvan is € 270.650,- gelabeld aan de herverdeling van geld (zie lasten).

Van de **donaties algemeen** hadden we in 2024 23,67% nodig om de bredere activiteiten van Collectief Kapitaal mogelijk te maken; dat betekent dat er meer geld op de balans is blijven staan dat beschikbaar blijft om te herverdelen. De **baten uit private fondsen** zijn € 20.000,- lager dan begroot. De activiteiten waar het FNO fonds aan bijdraagt, lopen door in 2025. Een deel van de bijdrage van het FNO fonds wordt in 2025 besteed. Hetzelfde geldt voor de bijdrage van de gemeente Utrecht onder de post **subsidies van overheden**. € 30.000,- van het toegezegde bedrag wordt in 2025 besteed.

Inhuur

De kosten voor inhuur van betaalde krachten bedroegen in 2024 €448.008. Dat bedrag is inclusief 21% BTW omdat Collectief Kapitaal dit niet kan aftrekken. In 2024 heeft Collectief Kapitaal gemiddeld zo'n 9 freelancers op vastere basis verbonden aan haar werkpraktijk. Deze freelancers werken voor een maximaal dagtarief van €350,- per dag en een maximaal uurtarief van €43,75. Voor incidentele klussen waar freelancers voor worden gevraagd is het maximale uurtarief dat wij vergoeden €65,-. Ons beloningsbeleid is een bron voor kritiek. Enerzijds is het commentaar dat we teveel betalen: in relatie tot de mensen die leven rond het bestaansminimum zijn onze uurprijzen hoog. Tegelijkertijd is er een grote groep mensen die onze uurtarieven te laag vindt. Daardoor is het voor ons lastig om vacatures in te vullen en mensen langer te verbinden. Naast freelancers zijn er twee mensen in dienst: de directeur en het hoofd kennissatelier. Beiden zijn ingeschaald op basis van de CAO Sociaal Werk.

Programmakosten

De programmakosten vallen lager uit, omdat:

- de kosten van de **verstrekte schenkingen** onder deze post vallen. De baten van de schenkingen en de kosten van de schenkingen vallen in onze jaarbegroting tegen elkaar weg. Als we er minder baten op boeken, boeken we er ook minder kosten op. Ook hiervoor geldt: deze kosten nemen in 2025 toe en zijn als zodanig begroot.
- de kosten voor **huur ruimtes** zijn lager dan begroot. Onze strategie hierbij is voldoende te begroten en zoveel mogelijk gratis te realiseren. Dat is in 2024 goed gelukt.

De **overige programmakosten** zijn hoger dan begroot. De reisgezelschappen brachten ideeën in – zoals het organiseren van diverse live-activiteiten (o.a. wijkdiners) – die van tevoren niet begroot waren. Onder deze post vallen ook de kosten voor het realiseren van de reisverslagen (o.a. transcripties van de reisbijeenkomsten, grafisch ontwerp).

hoofdstuk 5

blik op de toekomst

Blik op de toekomst

De meervoudigheid van de praktijk van Collectief Kapitaal is wat ons bijzonder maakt: op individueel niveau veroorzaken we verandering - in bewustzijn, ervaring van vertrouwen en waardigheid, in nieuwe perspectieven en ontmoetingen én ook in de mogelijkheid op een waardig bestaan middels onze schenkingen. Op lokaal niveau maken we een verschil door gemeenschappen samen te brengen die elkaar anders niet hadden ontmoet. En deze beweging veroorzaakt bijvoorbeeld in Arnhem nu al rimpelingen. Bewoners uit Geitenkamp geven aan: we hopen niet dat Collectief Kapitaal na 2025 uit de buurt verdwijnt. We raken gehecht aan elkaar. En ook op landelijk niveau hebben we invloed: via media, via campagnes zoals de Bestaansbalans en via de kennis die we delen. In samenwerking met kennisinstellingen bijvoorbeeld, maar ook via de inhoud die wij delen in podcasts, interviews en essays.

In de komende jaren willen we het aantal lokale collectieven uitbreiden. Voor ons betekent groei dat meer mensen in aanraking komen met ons gedachtegoed waardoor waardig samenleven dichterbij komt. En tegelijkertijd willen we ieder jaar een 'beeldbepalend' project organiseren zoals de Bestaansbalans in 2025. Om ook de politieke en bestuurlijke doorbraken die nodig zijn dichterbij te brengen.

GROEI
BETEKENT DAT
MEER MENSEN IN
AANRAKING KOMEN
MET ONS GEDACHTEGOED
WAARDOOR WAARDIG
SAMENLEVEN
DICHTERBIJ
KOMT

bijlagen mediaoverzicht

Trouw

'We zien het gemeenschappelijke van nu soms niet meer'

12-01-2024

De organisatie Collectief Kapitaal van Denise Harleman begon met het uitkeren van een basisinkomen aan vijf mensen in bestaansonzekerheid.

[lees het artikel](#)

stadsreporters

Stadsreporters en Aanpak Noord

16-07-2024

De Stadsreporters en Collectief Kapitaal vertelden hoe zij bijdragen aan meer buurtgeluk.

[bekijk de video](#)

K

"We zijn samen leven opnieuw aan het uitvinden"

01-08-2024

Hoe ziet een samenleving eruit waarin geen mens hoeft te vechten voor zijn bestaan? Die vraag drijft Collectief Kapitaal.

[lees het artikel](#)

WEL

Acht vrouwen uit Rotterdam kregen 1000 euro per maand

26-09-2024

Nederland lijkt zo'n rijk land. En dat zijn we ook. Het Nederlandse bruto binnenlands product (bbp) per inwoner was in 2023 bijna 58 duizend euro.

[lees het artikel](#)

vers beton

"We zien zoveel gaten in het systeem"

10-10-2024

Als eerste in Nederland beginnen Rotterdamse straatdokers een eigen huisartsenpraktijk voor dak- en thuislozen.

[lees het artikel](#)

divosa

Verslag Divosa Najaarscongres 2024

21-11-2024

Denise Harleman 'Wie kan jij worden als je bij mij bent?' Bestaansonzekerheid gaat niet alleen over het gebrek aan geld, maar ook over...

[lees het artikel](#)

morgens

Geen zorgen voor morgen #5 Stelsel van de toekomst

26-08-2024

Deze aflevering staat het stelsel van de toekomst centraal waar zij allemaal op een eigen manier aan bouwen.

[luister de podcast](#)

waag

Future Talks #7: Werkt ons werk nog?

12-09-2024

Hoe kunnen we een toekomstige samenleving duurzaam en inclusief maken en welke rol spelen kunstenaars en ontwerpers hierin?

[lees het artikel](#)

AD

'Nathalie en Coos kregen maandelijks 1000 euro'

25-09-2024

Nathalie (39) en Coos (40) kregen een jaar lang iedere maand 1000 euro op hun rekening gestort. Gratis en voor niets.

[lees het artikel](#)

libelle

"Eindelijk kon ik mijn verjaardag goed vieren"

30-12-2024

Tania Selassa (60) weet hoe het is om in armoede te leven. Dorgelukkig was ze daarom met de € 1.000,- extra die ze dit jaar elke maand op ...

[lees het artikel](#)

geschat
totaal bereik in
2024

1.356.750

kijkers, lezers en
luisteraars

oefen, speel,
leer, verander,
bevestig, actie,
deel, kijk en
verwonder met
ons mee in 2025

**COLLECTIEF
KAPITAAL**

www.collectiefkapitaal.nl
info@collectiefkapitaal.nl

